

DAHA FAZLA İTHALAT GÜNDEMDE

Doğalgazda bağımlılık artacak

Oğuz TÜRKİYILMAZ

MMO Enerji Çalışma Grubu Başkanı

Doğalgaz Piyasası Yasası çıktığından bugüne 10 yıl geçti. Yasanın uygulama kabiliyeti bulamayan maddelerinin başında, BOTAS'ın ikiye bölünmesi ve özel sektörü ithalatta egemen kılmak için; BOTAS'ın ithalat sözleşmelerinin özel sektöre devredilmesi ve ithalattaki payının yüzde 20'ye düşürülmesi gelmektedir.

Dünya Bankası'nın Türkiye doğalgaz sektörünü değerlendiren raporunda bile, "BOTAS'a giydirilmeye çalışılan bir deli gömleği" olarak nitelenen bu iddialı ve ülke gerçeklerine uygun düşmeyen hedefin gerçekleşmemesi ülke lehine olmuştur. Ancak BOTAS, 13 Mayıs 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımladığı ihale ilanı, elindeki 6 milyar metreköplük doğalgaz ithalat anlaşmasını satışa çıkarmıştır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın yasada değişiklik yapılmasına yönelik bir taslak hazırlığı bulunmaktadır. Taslak BOTAS'ın ikiye bölünmesini ve doğalgaz ticaretiyle ilgilenen bölümün süreç içinde özelleştirilmesini, kamu şirketi olarak BOTAS'ın faaliyetinin yalnızca iletimle sınırlı kalmasını öngörmektedir.

Eğer gerçekten şeffaf bir doğalgaz sektörü isteniyorsa, tasarı ilgili tüm tarafların, BOTAS ve ilgili diğer kamu kuruluşlarının, sektör derneklerinin, mühendis odalarının, meslek odalarının, uzmanların katılımıyla, kamuoyunun erişiminde, şeffaf bir ortamda, ortak uzlaşmayı yansıtacak bir şekilde hazırlanarak TBMM'ye sunulmalıdır.

Birleşik kurum oluşturulmalı

Bu süreçte; BOTAS tarafından bir süredir kamuoyu erişimine engellenen kaynak bazında ithalat bilgileri, satışların sektörel dağılım bilgileri ve ana tüketici gruplarına aylık bazda satış fiyatları şeffaf bir şekilde kamuoyuna duyurulmalıdır.

İşlemediği açıkça belli olan söz-

leşme devirleri uygulamasından ve BOTAS'ı ikiye bölme planlarından vazgeçilmelidir. Tersine doğalgaz ve petrol sektörlerinde dikey bütünleşmeyi sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalı; TPAO ve BOTAS'ı bünyesine alacak Türkiye Petrol ve Doğal Gaz Kurumu (TPDK) oluşturulmalıdır. Arz güvenliği açısından iletimin kamu tekelinde olmasının yanı sıra ithalat ve depolamada da kamunun ciddi bir ağırlığı olması gerekir. İletim, ithalat, toptan satış, LNG gazlaştırma ve depolama alanlarında faaliyet gösterecek kamu şirketleri, kurulması önerilen TPDK bünyesinde faaliyet göstermelidir. TPDK, çalışanların yönetim ve denetimde söz ve karar sahibi olacağı bir yapıda, kamu bünyesinde idari ve mali açıdan özerk bir şirket olmalıdır.

Doğalgaz alım sözleşmelerinin hazırlık süreçlerinin zaman aldığı ve sona erecek sözleşmeler nedeniyle, önümüzdeki yıllarda arz açığı oluşması ihtimali göze alınarak, uygulanan doğalgaz ithalat yasağı son bulmalıdır. Yeniden başlanan BOTAS doğalgaz alım sözleşmelerinin devri uygulamaları durdurulmalıdır. Gerçekçi ve güncel bir doğalgaz arz planı çerçevesinde, BOTAS ile talepte bulunan diğer kuruluşlara yeni doğalgaz alım sözleşmesi yapma ve ithalat hakkı verilmelidir.

Bugün Türkiye'nin enerji alanındaki mevcut durumuna bakıldığında, 50 bin megavatlık (MW) kurulu gücün 16 bin MW'ını doğalgaz santrallerinin oluşturduğu, halen inşaat aşamasında olan doğalgaz santrallerinin kurulu gücünün de 4 bin 881 MW olduğu bilinmektedir. EPDK verilerine göre; toplam kurulu gücü 21 bin MW civarında, doğalgaz santrali başvurusu yapmış lisans bekleyen 70'in üzerinde proje bulunmaktadır. Söz konusu başvuruların yüzde 40'ının gerçekleşmesi durumunda 8 milyar metreköplük ek doğalgaza ihtiyaç duyulacağı hesaplanmaktadır. İnşaat aşaması ve lisans aşamasındakiler değerlendirildiğinde de, 2015-2016 yılına kadar ilave 13-14 milyar metreköp ek doğalgaz ithalatı gerektiği belirtilmektedir. Bu durum ülkenin doğalgazda dışa bağımlılığının daha da artacağına göstergesidir. ■

HİDROELEKTRİK ENERJİ SANTRAL PROJELERİNİN GELECEĞİ

'Su hiçbir zaman boş akmaz'

İsmail KÜÇÜK
Meteoroloji Müh. Odası Eski Başkanı

Türkiye'de enerjide kurulu güçte artış, özellikle 3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtım ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun'dan sonra termik santrallarda gerçekleşirken, hidrolikteki kurulu gücün artış hızında fazla bir değişim olmamıştır.

Ülkemizin hidroelektrik potansiyeli olarak belirtilen 433 milyar kilovat saatlik (kWh) değer tartışmalıdır. Çünkü bu hesaplama genel yaklaşımla ortaya konmaktadır. Gerçekte böyle bir değer çok yüksek olduğu, mevcut ve geliştirilen projelerle değerlendirildiğinde kolayca anlaşılabilir. Genel ifadelerle ortaya konan rakamlar üzerinden yapılan değerlendirmeler, günümüzde hidroelektrik santralleri (HES) uygulamalarına karşı oluşan toplumsal baskılandırmayı sönmek içinde kullanılmaktadır. Bir yandan su kendi doğasında ayrılmış gibi gösterilerek, "Su boş akmaktadır" ifadeleri kullanılırken; diğer yandan iklim değişiminin önlenmesi için karbon emisyonlarının azaltılması üzerinden HES'ler konusunda yürütülen politikalar özünden saptırılmış durumdadır. Su kendi doğasında ve yaşadığı kültürüyle birlikte değerlendirildiğinde gerçek anlamda enerji üretiminde su gücünden yararlanılabileceği anlaşılmalıdır.

Bilimsel ölçüm yok

4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve su kullanım anlaş-

ması sonrasında çok sayıda HES projeleri ortaya çıkmıştır. Kısa bir sürede tüzel kişilerce 1200'den fazla projenin ortaya konması piyasanın serbestleşmesinin katkısı olarak algılanabilir. Oysa bir projenin gerçekten proje olabilmesi için hidrometrik ölçümlerin süresinin yeterli ve temsili olması gerekirken projelerin çoğunda bu bilimsel ve teknik yeterlilikten söz edebilmek mümkün değildir. Bu anlamda bakıldığında bu tesislerden raporlarda yazılı enerjilerin üretilmeyeceği ve bu raporlara göre yapılan planlamaların genel anlamda sorun yaratacağı açıktır.

Projede su ölçümleri, çevreye ilişkin birçok değer de yok sayılmaktadır. Havzanın topoğrafik yapısının fazla eğimli olması durumunda projeler birbiri ardına dizilmektedir. Dere yatağı suyu göremeden borularla denize ulaştırılmaktadır. Bu konuda en fazla mağdur olan bölgeler Karadeniz ve Akdeniz bölgeleridir.

Son yönetmelik değişikliğinde can suyu bırakılması konusunda ortaya konan değerler çok genel bir yaklaşım olduğu; oysa bu değerler akarsu bazında ele alınması gerektiği gerçeği yadsınmaz. Can suyunun doğal yatağa bırakılıp bırakılmayacağına denetlenmesi de ayrı bir sorundur. Bu konu hiçbir zaman girişimcinin insafına bırakılamaz.

4628 sayılı Kanun'un devamında Elektrik İşleri Etüt İdaresi ve Devlet Su İşleri tarafından üretilen yaklaşık proje sayısı 259 adet olup toplam kurulu gücü 4 bin 857 megavat (MW) ve tüzel kişilerce ortaya konan yaklaşık 1209 projenin kurulu gücü 8 bin 200 MW'tır. Mevcut tesislere bu projeler de dahil edildiğinde yaklaşık 1900 tesisle toplam 78 bin MW civarında kurulu güce ulaşılmaktadır ki; tüzel kişilerce ortaya konulan 1209 projenin 8 bin 200 MW'lık

kurulu gücü de bu toplam kurulu güç içinde yalnızca yüzde 10'luk bir paya sahip olacaktır. Kamu ve tüzel kişilerce ortaya konan projeleri bir bütünsellik içerisinde çevresel ve toplumsal etkileriyle birlikte değerlendirilmek zorunludur.

Havza planlaması yok

Projelerin sayısı olarak artması, çoğu alanda çevre sorunlarını da gündeme çıkarmıştır. Bu konuda kamuoyunun duyarlılığının artması nedeniyle Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) uygulamalarıyla bu projeler için çıkış yolu aranmaktadır. Su kullanım anlaşmasıyla birlikte enerji alanında birçok şirket kurulmuş olduğu ve bu şirketlerin sürekli el değiştirmekte olduğu kamuoyunun bilgisindedir.

Her ne kadar havza planlaması çalışmalarının yapıldığı belirtilse de, bu başvurularla havza planlamasına ilişkin hiçbir değerlendirme bulunmamakta; sadece mevcut ya da önceki başvurular ile kotlar arasında bir çakışma olup olmadığı konusunda karşılaştırma yapılmaktadır. Ayrıca bu projelerin hidrolojik kısımları göz ardı edilmektedir. Oysa herhangi bir su yapısı için projenin esasını oluşturan hidrolojik çalışmaların önemi ve bunların uygulaması durumunda yaşanacak sorunlar ilgili kurum, kuruluş ve kişilerin bilgisindedir.

Lisanssız Enerji Üretim Tesisleri Yönetmeliği ile "kurulu gücü azami beş yüz kilovattık üretim tesisi" altında olan tesisler için, diğer tesisler için istenen uygulamaların hiçbirisi istenmeyecektir. Mevcut uygulamalar dikkate alındığında en az 10 bin civarında HES tesisinin daha gündeme geleceği anlaşılmaktadır. Bu tesisler için ÇED istenemeyeceğinden yaşanabilecek sorunların boyutlarının çok yıkıcı olacağını şimdiden söylemek yanlış olmaz. ■

